

Dr Ljubomir Tadić i Trivo Indić: Partija proletarijata

(Sedma sila — Beograd, 1966)

Eduard Kale

Ova knjiga zaslužuje višestruke pohvale s obzirom na trenutak kad se pojavila, na način i koncepciju izbora, na aktuelnost, sistematičnost i preglednost problemske građe.

Za nas posebno ovaj izbor je od značaja što se pojavljuje u momentu kad se oštro postavilo pitanje reorganizacije partije proletarijata (SK), a i stoga što su mnoga teorijska pitanja iz ove domene bila pokrivena neposrednom praksom, tako da je čak za proletarijat osnovno pitanje — teorija partije — za neke dovedeno u pitanje. Vjerojatno zbog neraščišćenih pojmova partije i proletarijata i uloge i povezanosti jednog i drugog. To samo potvrđuje činjenicu odsustva neposrednog teorijskog bavljenja tim problemima, nedostatka jasnoće temeljne stvari za socijalizam.

Redaktori i sami na početku ističu: »Osnovni kriterijum kojim smo se rukovodili prilikom izbora sastojao se u selekcionisanju onih radova koji prvenstveno imaju teorijski karakter. Ovo stavljanje naglaska na teoriju nije nikako slučajno. Potrebno je zato dati nekoliko napomena, pošto se u poslednje vreme mogu čuti mišljenja da ne postoji nikakva teorija proleterske (komunističke) partije, niti za tom teorijom postoji ma kakva potreba. Ukoliko se pod pojmom »teorija« podrazumeva zbirka recepata o »pravilima ponašanja« komunističkih partija u svakoj istorijskoj situaciji, onda se sa takvim mišljenjem možemo odmah saglasiti. Međutim, u tom slučaju i nije reč o teoriji, nego o kanoniziranoj dogmi čiji je ugledni primer Staljinova receptura komunističke partije. Pod pojmom teorije mi podrazumevamo nešto drugo, naime, naglašavanje svesnog činioaca u klasnoj borbi proletarijata za njegove velike ciljeve. A bez jasnih ciljeva politika proleterske partije je *contradictio in adjecto*.«

Ono što ovoj knjizi daje posebnu vrijednost je kriterij izbora takvog koji je problematiku u njenim čvornim pitanjima donio tako živo da nijedan od problema nije izvan centra neposredne aktuelnosti. Više problematski, a manje informativan, ovaj izbor ističe sposobnosti sastavljača da iz golemog materijala proleterskih teoretičara i revolucionara (od Marxa do Mao Ce Tunga) izdvoje ono što najbolje ilustrira njihove teorijske pozicije, dominantne probleme kojima su bili okupirani oni i njihovi pokreti, pa tako i praksa koja je iz toga slijedila. Pasusi su tako seriozno i sretno izabrani da uz svu kratkoću sasvim jasno iznose poziciju pojedinog teoretičara, iz čega postaje jasnija i kasnija praksa od Marxa, za koga: »— proletarijat objavljuje raspadanje dosadašnje poretka u svetu«; preko Berštajna, za koga: »tradicija čini najsnažnije sredstvo«; Kauckog, koji je »oprezan« prema diktaturi proletarijata; Lenjina, koji je zastupljen stavovima o ovim bitnim pitanjima; Staljina, koji proklamira »koncentraciju svih snaga proletarijata na jednoj tački, koncentraciju svih niti revolucionarnog pokreta na jednom mestu«; Mao Ce Tunga, za koga »marksizam mora da prođe kroz fazu nacionalizma prije nego što postane stvarnost« (da li će ikad tako postati stvar-

nost, ostaje pitanje) — do osnovnih stavova u Programu jugoslavenskih komunista. To samo pokazuje od kolikog je značaja teorija za proleterski pokret. Vidimo da je praksa krenula i bila upravo onakva kako je prethodno bila najavljena teorijom. To je posebna vrijednost ovog izbora što je immanentno, kroz nepristrasno donošenje građe, istakao presudni značaj teorije za proleterski pokret.

Naučno poštenje, maksimalni objektivizam kojim je ovaj izbor izvršen upravo je nevjerovatan, upravo iznenađuje, s obzirom da je to problematika s kojom živimo i da je kod takvih izbora subjektivni kriterij gotovo neizbježan, bilo s obzirom na prostor ustupljen pojedinim teoretičarima, bilo izdavanjem stavova kojima smo više skloni i koje mi lično želimo preferirati (jer stavovi kod istog autora o istim pitanjima znaju biti i rastezljivi).

I sistematika izbora je vrlo sretno izvršena, što se vidi po poglavljima i potpoglavljima: I Proletarijat i revolucija; II Socijaldemokratska partija; III Građanska kritika socijaldemokratske partijske organizacije; IV Boljševizam i socijaldemokratija: 1) Teorija i klasna borba proletarijata, 2) Polemika oko boljševizma, 3) Teorizam i komunizam; V Boljševička partija na vlasti; VI Staljinovo tumačenje Lenjinove partije i učenje Mao Ce Tunga; VII Italijanska teorija komunističke partije; VIII Od Komunističke partije ka Savezu komunista Jugoslavije.

Izbor je donio u širokom rasponu stavova i konfrontaciji mišljenja (naročito u prvim decenijama ovog stoljeća između Lenjina, Trockog, Rose Luxembourga, Kauckog, a to knjizi pored problematske aktualnosti daje živ, polemičan duh) vodećih teoretičara i vođa proleterskog pokreta fundamentalna pitanja partije proletarijata s obzirom na krajnji cilj borbe, na mogućnosti borbe, na konkretnu djelatnost. Od određenosti cilja i historijske uloge preko načina organizacije, neposredne taktike, primata političke ili ekonomske borbe (soc. demokracije ili sindikalizma), načina osvajanja i vođenja vlasti (reformizma, diktature, demokratije), odnosa partije i proletarijata i partije i širokih masa, prije i poslije osvajanja vlasti — ta i druga bitna pitanja teorije, a i time prakse proleterske partije i proleterske revolucije, čine žarište ove knjige. Ona samo još više ističe da marksizam i proleterski pokret nisu i ne mogu u kratkom vremenu postati samo historija, da je proleterski pokret još uvijek jednako u centru svojih osnovnih pitanja: pitanja cilja, historijske misije, načina organizacije i borbe.

Zamjerke koje se ovom izboru mogu učiniti od manjeg su značaja, i to uslovno, da izbor nije produžen bar minimalnim opsegom na predmarksovske koncepcije (što je, istina, informativno nadoknađeno u predgovoru), i što se osjeća da je prezentirani Max Weber nekako neprikladno uklopljen u kontekstu ovog izbora, naspram M. Merleau-Pontija, ili R. Michelsa, s kojim je dat u istom poglavlju (građanska kritika socijaldemokratske partijske organizacije).

Vrlo su pak prikladni i instruktivni komentari poglavlja, pa i predgovor Ljubomira Tadića, iako se ne bismo složili s autorovim oštrim razdvajanjem Marxove i Lenjinove teorije proleterske partije, bez temeljitije analize fundamentalnog pitanja o historijskoj ulozi proletarijata, iz čega kod Lenjina partija kao posebno organizirana snaga proletarijata, kod Marxa preuzima ulogu »teorije«, »svijesti«, »proletarijata uopće«. Prividno može izgledati da tu postoje dva različita stanovišta, koja potječu iz različitih izvora, međutim Lenjin je ne samo u teoriji jedan od najboljih đaka nego i u praksi najautentičniji marksist.

Na kraju mora se ipak priznati da je ovaj izbor pokazao da u Ljubomiru Tadiću imamo doista najboljeg poznavaoa teorija partije proletarijata.